

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.14

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-91-4

Д. Ю. ВОЙЦЕХІВСЬКА

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО МІЖКОНФЕСІЙНОЇ
КОНВЕРСІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНИХ
МЕНШИН ПІВДНЯ УКРАЇНИ У XVIII–XIX СТ.**

Досліджуються проблемні питання міжконфесійних конверсій представників національних меншин Півдня України у XVIII – XX ст. Встановлено, що у зв'язку з проголошенням православ'я офіційною релігією та підпорядкуванням на початку XVIII ст. православної церкви влади російського імператора держава бере під особливий контроль представників цієї конфесії та перешикоджає місіонерській діяльності в їхньому середовищі представників інших релігій. Натомість російською владою створювалися організаційно-правові умови для полегшення конверсії представників національних меншин до православної віри.

Ключові слова: релігійна віротерпимість, релігійні права, національні меншини, міжконфесійна конверсія, міжконфесійні відносини, релігійні злочини, прозелітизм.

Voitsekhivska Daryna. State policy concern interfaith conversions of national minorities in the South of Ukraine in the XVIII – XX centuries

The article looks into the problematic issues of interfaith conversions of national minorities in the South of Ukraine in the XVIII – XX centuries. It is found that after Orthodoxy was proclaimed as the official religion subordinated to the power of the Russian emperor in the early eighteenth century, the state took special control of this denomination and prevented missionary activities of

representatives other religions. Instead, the conversion of other denominations to the Orthodox faith was facilitated.

Key words: *religious tolerance, religious rights, national minorities, interfaith conversion, interfaith relations, religious crimes, proselytism*

Термін «конверсія» походить з латинської мови (*conversio*) та перекладається як «зміна». Вітчизняними та зарубіжним релігіознавцями цей термін активно використовується для позначення факту прийняття іншої віри, або релігії [1].

Одним з ключових гарантій сучасного права на свободу совісті є можливість кожної особи у будь-який час змінити свої релігійні погляди та переконання, не зазнаючи при цьому переслідувань з боку держави, церкви або суспільства. У ст. 9 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод наголошено, що «кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання» [2]. Це право безпосередньо пов'язано з правом вільно поширювати своє релігійне вчення як серед однодумців, так і в середовищі представників інших релігійних груп.

Водночас історичний досвід свідчить, що міжконфесійні конверсії відбуваються досить складно, супроводжуються чисельними конфліктами між представниками різних релігійних груп, викликають напругу в суспільстві. Важливого значення при цьому набуває політика держави, її здатність зберегти мирне співіснування між членами різних релігійних громад та створити рівні можливості для всіх учасників релігійних відносин. Проте в історії людської цивілізації непоодинокими були випадки, коли тісне поєднання державної та церковної еліти, обрання одного віровчення в якості офіційного могли супроводжуватися значними обмеженнями та переслідуваннями представників «конкуруючих» або «ворожих» конфесій. Створювалися нерівноправні умови для представників різних груп у релігійному наверненні, поширенні свого вчення у середовищі потенційних неофітів. Найбільш вразливими ставали представники національних меншин, чії культурні особливості, як правило, включають такий важливий аспект національної ідентичності, як власна віра та церква. Для повноцінного вивчення цього аспекта проблеми слід проаналізувати внутрішню політику царського уряду щодо міжконфесійної конверсії на пів-

денноукраїнських землях, які традиційно вирізнялися поліетнічним та полірелігійним характером.

Дослідженню проблеми державної політики у сфері міжконфесійних переходів та її нормативно-правового забезпечення присвячено небагато юридичних праць. Як правило, питання конфесійної конверсії є предметом розгляду в працях історичного та релігієзнавчого характеру, а територіальні межі вказаних досліджень переважно охоплюють центральні та західні регіони Правобережної України, де проживали найбільш чисельні етнічні меншини (поляки, євреї) та зосереджувалася діяльність чисельних конфесій (православної, уніатської, католиків). Серед досліджень вітчизняних учених варто відзначити роботи Р. Голя, В. Лося, Р. Шеретюка [3], дисертаційні дослідження О.Щетініна та О. Авдєєвої [4]. Щодо проблематики міжконфесійних конверсій на Півдні України та загалом правового регулювання цього питання, то наразі маємо лише поодинокі приклади правничих досліджень, зокрема працю О. Каненберг-Сандул [5].

У даній статті ставиться мета проаналізувати зміст, основні етапи державної політики та її нормативне забезпечення у сфері регулювання відносин, що виникали внаслідок міжконфесійних переходів на землях південної України у XVIII –XIX ст.

Політика російської держави стосовно переходів в іншу віру тривалий час формувалася під впливом релігійних, внутрішньополітичних та зовнішньополітичних факторів. Оскільки до XVIII ст. російська православна церква продовжувала зберігати юридичну незалежність, то держава суттєво не втручалася у питання конфесійних взаємовідносин, віддаючи їх до юрисдикції церковного суду. Водночас у середовищі правлячої еліти поступово формується розуміння необхідності підтримки «союзної» церкви та протидії конфесіям, що могли представляти інтереси інших, інколи ворожих щодо Московського царства держав. Так, у Соборному уложенні 1649 р. з'являється стаття, що передбачала покарання у вигляді смертної кари через спалювання («казнить, зжечь огнем безо всякого милосердия») за перехід до мусульманської («бусурманской») віри [6, с. 95]. Характерно, що держава притягала до відповідальності лише особу, яка провела обряд, натомість особу, над якою проводили обряд, передавали до церковної влади, яка повинна була розглядати її справу за церковними законами.

З початком розбудови Російської імперії державне втручання у релігійні відносини стало відчутнішим. Одним із факторів, якій відіграв у цьому значну роль, стає урізноманітнення етнічного та конфесійного складу населення держави, насамперед у центральних та південних українських землях. Так, згідно з дослідженнями наприкінці XVIII ст. Південну Україну населяли представники 15 етнічних груп, і ця чисельність постійно збільшувалася за рахунок як розширення територій (приєднання усього Північного Причорномор'я), так і внутрішньої та насамперед зовнішньої колонізації [7, с. 55]. Це обумовило і специфіку релігійної структури регіону. Як зазначає Н. Діанова, «на відміну від інших регіонів Російської імперії в південноукраїнських містах воно носило багатоконфесійний характер і чисельність його постійно зростала разом із загальною кількістю жителів» [8, с. 164]. Тут були широко представлені такі конфесійні групи, як православні, католики, мусульмани, протестанти, іудеї. Також слід враховувати, що вони не завжди відрізнялися одноманітністю і часто поділялися на окремі відгалуження (гілки).

Враховуючи необхідність забезпечити лояльність на новоприєднаних територіях представників різних конфесій, а також забезпечити постійний та стабільний приріст колоністів з-за кордону, які часто не належали до православ'я, російська держава намагалася демонструвати толерантне ставлення до всіх форм релігійних поглядів і офіційно проголошувала свободу віросповідання. Так, відповідно до підписаного у квітні 1702 року Маніфесту, іноземці отримували право вільно сповідувати свою віру та відправляти богослужіння [9]. Наступники Петра дотримувалися цієї політики, про що свідчить зміст маніфестів та указів, виданих за часів Анни Іоанівни, Катерини II, Павла I та Олександра I [10]. Залежно від часу, обставин, історичних умов появи ці документи поширювали право вільно сповідувати свою релігію та здійснювати необхідні обряди на усї легальні конфесії або на окремо визначену. Це, в свою чергу, дозволило багатьом дослідникам характеризувати релігійну політику російської держави як толерантну, побудовану на принципах свободи совісті та віротерпимості [11, с.3]. Водночас, на наш погляд, подібні твердження не є безсумнівними і підлягають критичному аналізу. Як вже зазначалося вище, розуміння свободи віросповідання повинно включати можливість безперешкодного

поширення своїх поглядів серед усіх членів суспільства і надання їм можливості самостійно обирати конфесійну приналежність, а також змінювати її протягом усього життя. Натомість аналіз законодавства XVIII – XIX ст. не свідчить про наявність подібних можливостей, більше того, демонструє збереження негативної позиції держави у питанні міжконфесійної конверсії.

Проведені на початку XVIII ст. реформи ще більше спонукали російський уряд до підтримки православ'я. Внаслідок «одержавлення» Православної церкви Московського патріархату за часів Петра I православна церква та віра стали одним з інструментів проведення державної політики силою, що забезпечує владу монарха в державі. Відповідно зменшення чисельності вірян цієї церкви, їх навернення до інших конфесій починає розглядатися не лише як порушення релігійних канонів, а як дії, що можуть серйозно підірвати міць держави та владу самого монарха. Це зумовлює більш жорстку реакцію держави на випадки прозелітизму представниками інших конфесій, а також на факти прихильного ставлення до цього з боку православних. Результатом стала поява низки нормативно-правових актів, які забороняли проведення релігійної пропаганди серед представників православного населення.

У 1735 р. у імператорському маніфесті, хоча і проголошувалася свобода віросповідання, проте зазначалося, що «духовним особам іноземних християнських віровчень забороняється наvertати в свою релігію російських підданих, під загрозою суду та покарання по законам» [12]. Ст. 122 «Уставу о колоніях іноземців в Росії» 1857 р., який був розроблений, у тому числі, для поселень у південноукраїнських регіонах, забороняла будь-які прояви прозелітизму представниками колоній: «Під страхом всієї суворості законів забороняється колоністам схилити або закликати до переходу в свою віру чи спільноту будь-кого з проживаючих в Росії та сповідуючих Православ'я або іншу християнську релігію» [13]. Ця норма за змістом була тотожною тій, що містилася у ст. 4 «Статуту духовних справ іноземних віросповідань» 1857 р. і також забороняла «духовним особам та світським особам інших віросповідань та іновірцям» наvertати у свою віру «осіб, що не належать до їх релігії» [14]. Для конфесій які, на думку влади, несли особливу загрозу, могли видаватися окремі заборони на проведення місіонерської діяльності. Так, включення до складу Російської імперії частини

території польських та українських земель, населених католиками та греко-католиками, а також їх активна участь у боротьбі проти російської експансії, мали наслідком обмеження прав представників католицької церкви. Так, укази від 12.01.1799, 23.12.1815 та 10.09.1830 р. забороняли представникам католицької віри навертати у свою релігію «представників інших християнських вчень [15].

Для контролю за виконанням цієї заборони активно залучалися представники судового та адміністративно-поліцейського апарату на місцях. Відповідно до параграфу 7 пункту 6 «Наказу урядникам та службовцям земської поліції» 1837 р. «земський суд та підпорядковані йому особи спостерігають, щоб особи, які сповідують неправославну віру, ні силою, ні переконанням не намагалися навертати у свою віру православних» [16]. Серед обов'язків поліцейських чинів у сільській місцевості значилося і відвідування храмів, перебування на проповідях та протидія будь-яким спробам спонукати православних змінити свою віру (п. 11-17) [17].

Нормативно-правові заборони підкріплювалися юридичною відповідальністю для представників окремих конфесій за проведення релігійної пропаганди серед представників православного населення. Ст. 242 та 243 «Устава благочиния» 1782 р. передбачали доставлення до суду для накладення покарання обох осіб: ту, що спонукала до переходу в іншу віру, та православного, який погодився на цей перехід [18]. Щодо покарання, то тривалий час у судах застосовувалися одночасно норми канонічного та світського права, оскільки в законодавстві був відсутній уніфікований підхід до вирішення питання про санкції щодо порушників заборони міжконфесійної конверсії. Соборне уложення передбачало покарання у вигляді смертної кари через спалювання, і історії відомі факти його застосування – справа офіцера А.Ф. Возніцина 1738 р. В указах, виданих протягом XVIII – початку XIX ст., види покарань за міжконфесійну конверсію варіювалися залежно від характеру релігійного вчення, особи, що здійснювала навернення, і передбачали як смертну кару, так і вигнання за кордон. Звісно, подібна хаотичність норм не могла не викликати проблем у правозастосуванні, тож у проєктах кримінального уложення 1754 та 1813 р. держава спробувала уніфікувати підстави юридичної відповідальності за міжконфесійну конверсію та визначити види покарань з урахуванням вимог часу та державної політики. Проєкт 1754 р. містив

жорсткі санкції попереднього історичного періоду за навернення в іншу віру, зберігаючи смертну кару у вигляді спалювання [19]. Проектом 1813 р. смертна кара скасовувалася, запроваджувалися диференційовані покарання залежно від характеру проступку – від заслання до Сибіру та покарання батогом (§ 125) до арешту від 3 до 6 місяців (§ 124) [20]. Врешті наслідком кодифікаційної роботи царського уряду стала поява в Уложенні про покарання кримінальні і виправні 1845 р. низки статей, об'єднаних у спеціальній главі «Про відступ від віри і постанов церкви», що закріплювали відповідальність за міжконфесійну конверсію. Зокрема, ст. 190 та 191 визнавали злочином як дії, спрямовані на «навернення християнської особи в інше віросповідання», так і власне згоду особи на зміну віри. Відповідальність за такі злочини – тілесне покарання, позбавлення всіх прав стану (т.зв. цивільна смерть), направлення на примусові (каторжні) роботи на термін від 10 до 15 років [21].

Деякі автори намагаються виправдати такі заходи необхідністю забезпечити підтримку миру та спокою у поліконфесійній Російській імперії, наголошуючи, що основним мотивом царського уряду при встановленні подібних заборон було бажання уникнути міжконфесійних конфліктів, викликаних боротьбою за паству. Однак ми не можемо погодитися з подібним висновком, оскільки аналіз законодавства Російської імперії та практики його застосування на південноукраїнських землях свідчить, що подібні заборони були спрямовані на підтримку Православної церкви Московського патріархату та суттєво обмежували права інших релігійних конфесій. У Російській імперії XVIII – XIX ст. православній церкві належало монополне, виключне право на здійснення релігійної агітації серед населення, що мешкало на її території. Так, відповідно до ст. 4. «Статуту духовних справ іноземних віросповідань» 1857 р. лише «одна панівна Православна церква має право переконувати представників інших християнських віросповідань та іновірців у необхідності прийняття її віри» [22]. Держава створювала умови для проведення цієї агітації і жорстко карала тих, хто намагався чинити опір православним місіонерам. Так, ст. 188-186 «Уложення про покарання кримінальні та виправні» встановлювали відповідальність за «публічні докори», «хулу» на адресу християнської віри та Православної церкви, а також спроби «похитнути їх віру» та «ввести у спокусу» [23]. Такий зміст статті давав

можливість православним місіонерам залякувати своїх опонентів кримінальним переслідуванням за заперечення православних догм. Спроба перешкодити особі прийняти православ'я з боку представників іншої релігії визнавалася злочином відповідно до ст. 199 Уложення.

Слід відзначити, що більшість актів царської влади та дій її органів були спрямовані на захист саме інтересів Православної церкви Московського патріархату. Наприклад, перехід неофітів з інших вір у християнство вітався, не переслідувався законом, а в окремих випадках навіть винагороджувався: «за перехід від іудейської віри до християнської казначейством передбачалася грошова винагорода розміром 25 срібних рублів» [24, с. 300]. Проте з цього правила був важливий виняток: сам православний не міг перейти до іншої гілки християнства, подібний вчинок карався відповідно до ст. 196 та 197 Уложення. Натомість аналіз нормативно-правової бази та практики її застосування дозволяє зробити висновок про відсутність втручання у конфесійні конверсії, якщо йшлося про переходи всередині християнських (за виключенням православних) чи інших конфесій. Характерним прикладом стала політика царського уряду щодо протестантських течій на Півдні України. Розкол усередині протестантизму, який переважно був представлений нащадками німецьких колоністів, не викликав опору з боку держави, а навпаки, здобув її підтримку (очевидно, був розрахунок, що такий розкол полегшить роботу православної церкви у цьому регіоні). У 1879 р. баптисти навіть отримали статус «легального віросповідання». Водночас як тільки з регіону поступали свідчення, що представники окремих протестантських течій намагаються навернути у свою віру православних (наприклад, у Херсонській єпархії за декілька років з православ'я вийшли близько двохсот осіб [25, с. 417]), держава миттєво наклала заборону на діяльність цих релігійних громад [26, с. 328].

Отже, політика царського уряду щодо міжконфесійної конверсії мала вибірковий характер. Проголошена свобода совісті повною мірою реалізовувалася лише в середовищі прихильників православної віри, натомість представники етнічних меншин, що належали до інших конфесій, стикалися зі значними обмеженнями у поширенні своїх релігійних поглядів та залученні неофітів. Курс царського уряду на збереження домінуючих позицій російської

православної церкви мав наслідком появу чисельних нормативно-правових актів, що обмежували право національних меншин на здійснення місіонерської діяльності, ускладнювали міжконфесійні конверсії та закріплювали відповідальність за прозелітизм серед прихожан Православної церкви Московського патріархату. Натомість російською владою створювалися організаційно-правові умови для полегшення конверсії представників національних меншин до православної віри.

1. Rambo L. R., Farhadian Ch. *Oxford Handbook of Religious Conversion*. Oxford: Oxford University Press, 2014. 828 p.; Миронович Д. Релігійна конверсія та новітні релігійні організації в Україні: досвід біографічного аналізу. *Методологія, теорія та практика аналізу сучасного суспільства*. 2010. Вип. 16. С. 542-547. 2. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. 3. Голий Р. Конфессииальные конверсии греко-католиков во второй четверти XIX в. (На примере Волынской губернии). *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. 2014. № 2. С. 107–113; Лось В. Зміни територіально-адміністративної організації греко-католицької церкви (Правобережна Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.). *Український історичний збірник*. 2004. Вип. 7. С. 153–166; Шеретюк Р. Греко-Уніатська Церква в контексті етноконфесійної політики Російської імперії на Правобережній Україні (кінець XVIII – XIX ст.). Рівне: Волинські обереги, 2012. 431 с. 4. Щетинін О. В. Міжконфесійні відносини на Правобережній Україні під владою Російської імперії в 1793–1917 рр.: автореф. дис. ... докт. філософії. Київ, 2021; Авдєєва О.С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Запоріжжя, 2016. 5. Каненберг-Сандул О.К. Правове становище німецьких колоністів на Півдні України (кінець XVIII ст. – 1917 р.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 6. Тихомиров М.Н., Епифанов П.П. Соборное уложение 1649 года. Москва, Изд-во Моск. ун-та, 1961. 7. Бойко Я., Данилова Н. Формування етнічного складу населення Південної України (кінець XVIII – XIX ст.). *Український історичний журнал*. 1992. № 9. С. 54-65. 8. Діанова Н. Формування етно-конфесійної структури населення міст Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Одеса: Астропринт, 2010. 176 с. 9. Полное собрание законов Российской империи (ПСЗРИ). Собр. 1. Т. 4. Санкт-Петербург, 1830. № 1910. 10. ПСЗРИ. Санкт-Петербург, 1830. Собр. 1. Т. 9. №6693; Т. 16. №11880; Т. 26. №19546. 11. Лукьянов С. А., Ляников И. Л. Полицейские органы и учреждения Российской империи в противодействии религиозному диссидентству (XVIII – начало XX в.). Саратов: Амирит, 2016. 378 с. 12. ПСЗРИ. СПб., 1830. Собр. 1. Т. 9. № 6693. 13. Свод законов Российской

империи (СЗРИ). Спб., 1857. Т. 12. Ч. 2. Свод учреждений и уставов о колониях иностранцев в империи. **14.** СЗРИ. Санкт-Петербург, 1896. Т. 11. Ч. 1. Уставы духовных дел иностранных исповеданий. **15.** ПЗСРИ. Спб., 1830. Собр. 1. Т. 25, № 18818; Т. 33, №26043; ПЗСРИ. Спб., 1836. Собр. 2. Т. 6, № 3908. **16.** ПЗСРИ. Спб., 1838. Собр. 2. Т. 12, № 10306. **17.** ПЗСРИ. Спб., 1840. Собр. 2. Т. 14, № 12165. **18.** ПЗСРИ. Спб., 1847 Собр. 1. Т. 21, № 15379. **19.** Проекты уголовного уложения 1754 – 1766 годов. Новоуложенной книги часть вторая: О розыскных делах и какие за разные злодейства и преступления казни, наказания и штрафы положены / Под ред. А.А. Востокова; предисл. Н.Д. Сергеевского. Спб., 1882. **20.** Безверхов, А.Г. Проект Уголовного уложения Российской империи 1813 года. Самара: Самарский университет, 2013. 192 с. **21.** Уложение о наказаниях уголовных и исправительных (1845). Санкт-Петербург, 1845. 922 с. **22.** СЗРИ. Санкт-Петербург, 1896. Т. 11. Ч. 1. Уставы духовных дел иностранных исповеданий. **23.** Уложение о наказаниях уголовных и исправительных (1845). Санкт-Петербург, 1845. **24.** Скус О. Єврейське питання на Уманщині в ХІХ ст. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України*. 2010. № 4. С. 296-302. **25.** Херсонские Епархиальные ведомости. 1901. № 11. С. 413-420. **26.** Циркулярные указы Святейшего Правительствующего Синода 1867–1900 гг. / Собр. и изд. А. А. Завьялов. Санкт-Петербург, 1901.

References

1. Rambo L. R., Farhadian Ch. Oxford Handbook of Religious Conversion. Oxford: Oxford University Press, 2014. 828 p. Myronovych D. Relihiina konversiiia ta novitni relihiini orhanizatsii v Ukraini: dosvid biohrافیchnoho analizu. *Metodolohiia, teoriia ta praktyka analizu suchasnoho suspilstva*. 2010. Vyp. 16. S. 542-547. 2. Evropeiskoi Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. 3. Holyi R. Konfessionalnye konversyyi hreko-katolykov vo vtoroi chetverty XIX v. (Na prymerе Volynskoi hubernyy). *Vestnyk Leningradskoho gosudarstvennogo unyversyteta im. A. S. Pushkina*. 2014. № 2. S. 107–113; Los V. Zminy terytorialno-administratyvnoi orhanizatsii hreko-katolytskoi tserkvy (Pravoberezhna Ukraina naprykintsi XVIII – pershii polovyni XIX st.) / Ukrainskiy istorychniy zbirnyk. 2004. Vyp. 7. S. 153–166; Sheretiuk R. Hreko-Uniatska Tserkva v konteksti etnokonfesiinoi polityky Rosiiskoi imperii na Pravoberezhnii Ukraini (kinets XVIII – XIX st.). Rivne: Volynski oberehy, 2012. 431 s. 4. Shchetinin O. V. Mizhkonfesiini vidnosyny na Pravoberezhnii Ukraini pid vladoiu Rosiiskoi imperii v 1793–1917 rr.: avtoref. dis. ... dokt. filosofii. Kyiv, 2021; Avdieieva Olena Serhiivna. Mizhkonfesiini vidnosyny u Pivnichnomu Pryazovi (kinets XVIII – pochatok XIX st.): avtoref. dis. ... kand. ist. nauk. Zaporizhzhia, 2016. 5. Kanienberg-Sandul O.K. Pravove stanovyshe nimetskykh kolonistiv na Pivdni Ukrainy (kinets XVIII st. – 1917 r.): avtoref. dis. ... kand. yuryd. nauk. Odesa, 2018. 6. Tihomirov M.N., Epifanov P.P. Sobornoe ulozhenie 1649 goda. Moskva: Izd-

vo Mosk. un-ta, 1961. 7. Boiko Ya., Danylova N. Formuvannia etnichnoho skladu naselennia Pivdennoi Ukrainy (kinets KhVIII – KhIX st.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 1992. № 9. S. 54-65. 8. Dianova N. Formuvannia etno-konfesiinoi struktury naselennia mist Pivdennoi Ukrainy (kinets XVIII – persha polovyna XIX st.). Odesa: Astroprynt, 2010. 176 s. 9. Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii (PSZRI) Complete collection of laws of the Russian Empire (CCLRE)]. Assembly 1-e: December 12, 1825. St. Petersburg: In the printing house of the Second Branch of His Own Imperial Majestys Chancery, 1830. № 9919. 10. PSZRI [CCLRE]. Assembly 1-e. Sank-Peterbyrg, 1830. T. 9. № 6693; T. 16. №11880; PSZRI [CCLRE]. Assembly 1-e. SPb. 1830. T. 26. № 19546. 11. Lukyanov S. A., Lyalikov I. L. Policejskie organy i uchrezhdeniya Rossijskoj imperii v protivodejstvii religioznomu dissidentstvu (XVIII – nachalo XX v.). Saratov: Amirit, 2016. 378 s. 12. PSZRI [CCLRE]. Assembly 1-e. SPb. 1830. T. 9. №6693. 13. Svod zakonov Rossijskoj imperii (SZRI). Sank-Peterbyrg., 1857. T. 12. CH. 2. Svod uchrezhdenij i ustavov o kolonijah inostrancev v imperii. 14. SZRI. Sank-Peterbyrg., 1896. T. 11. CH. 1. Ustav duhovnyh del inostrannyh ispovedanij. 15. PSZRI [CCLRE]. Assembly 1-e. Sank-Peterbyrg, 1830. T. 25. № 18818; T. 33. №26043; PSZRI [CCLRE]. Assembly 2-e. SPb. 1836. T. 6. № 3908. 16. PSZRI [CCLRE]. Assembly 2-e. Sank-Peterbyrg, 1838. T. 12. № 10306. 17. PSZRI [CCLRE]. Assembly 2-e. SPb. 1840. T. 14. № 12165. 18. PSZRI [CCLRE]. Assembly 1-e. Sank-Peterbyrg, 1847. T. 21. № 15379. 19. Proekty ugolovnoho ulozheniya 1754-1766 godov. Novoulozhennoj knigi chast vtoraya: O rozysknyh delah i kakie za raznye zlodejstva i prestupleniya kazni, nakazaniya i shtrafy polozheny / Pod red. A.A. Vostokova; predisl. N.D. Sergeevskogo. Sank-Peterbyrg, 1882. 20. Bezverhov A.G. Proekt Ugolovnoho ulozheniya Rossijskoj imperii 1813 goda. Samara: Samarskij universitet, 2013. 192 s. 21. Ulozhenie o nakazaniya ugolovnyh i ispravitelnyh (1845). Sankt-Peterburg: Tip. 2-go Otd-niya Sobstv. E. I. V. kancelarii, 1845. 922 s. 22. SZRI. Sank-Peterbyrg, 1896. T. 11. CH. 1. Ustavy duhovnyh del inostrannyh ispovedanij. 23. Ulozhenie o nakazaniyah ugolovnyh i ispravitelnyh (1845). 24. Skus O. Yevreiske pytannia na Umanshchyni v XIX st. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. IF Kurasa NAN Ukrainy*. 2010. № 4. 25. Hersonskie Eparhialnye vedomosti. № 11. 1901. S. 413-420. 26. Cirkulyarnye ukazy Svyatejshego Pravitelstvuyushchego Sinoda 1867–1900 gg. / Sobr. i izd. A. A. Zavyalov. Sank-Peterbyrg, 1901.

Voitsekhivska Daryna. State policy concern interfaith conversions of national minorities in the South of Ukraine in the XVIII – XX centuries

The article deals with the history of legal regulation of religious relations in the territory of southern Ukraine, which was a part of the Russian Empire. The article looks into the problematic issues of interfaith conversions of national minorities in the South of Ukraine in the XVIII – XX centuries. The term «conversion» is used by scholars to refer to the acceptance of another faith or religion.

It is noted that in the conditions of diversification of ethnic and confessional composition of the state population in the XVIII – XIX centuries, the state had the objective need to resolve the issue of interfaith conversions at the national level in order to prevent potential religious conflicts in society.

The analysis of the legal acts adopted from XVIII to XX century shows that the proclaimed freedom of religion did not include the right to carry out missionary activity and had significant restrictions on interfaith conversions. Criminal punishment was prescribed for conversion from one faith to another.

It was found that these restrictions were selective. They mainly concerned on-Christian and non-canonical denominations, which were widespread in southern Ukraine (Jews, Muslims, Baptists). The conversion to Christianity was supported by the state and was not considered illegal, except in the case of apostasy.

It is revealed that after Orthodoxy was proclaimed as the official religion subordinated to the power of the Russian emperor in the early eighteenth century, the state took special control of this denomination and prevented missionary activities of representatives other religions. Instead, the conversion of other denominations to the Orthodox faith was facilitated.

It is concluded that the tsarist government's policy of maintaining the dominant position of the Russian Orthodox Church resulted in numerous legal acts restricting the right of national minorities to do missionary work and complicating interfaith conversions. According to them, members of the Moscow Orthodox Church were responsible for proselytism.

Key words: religious tolerance, religious rights, national minorities, interfaith conversion, interfaith relations, religious crimes, proselytism